

Zdenko Babić*

**PHILIPPE AGHION AND JEFFREY G. WILLIAMSON:
GROWTH, INEQUALITY AND GLOBALIZATION
- THEORY, HISTORY AND POLICY
Cambridge University Press, 2000., str. VIII 207.**

Ova je knjiga zbirka predavanja koja su u Milanu godine 1997. održali Philippe Aghion, profesor ekonomije na University College London i viši ekonomist u Europskoj banci za obnovu i razvitak i Jeffrey G. Williamson, profesor ekonomije na Harvardu.

Predavanja profesora Aghiona obuhvaćaju dvije teme: ekonomski rast i ekonomske nejednakosti, a profesora Williamsona: globalizaciju i konvergenciju dohotka od rada.

Prvi dio knjige sadrži predavanja prof. Aghiona, a sastoji se od tri poglavlja. U prvom poglavlju daje se prikaz novijih empirijskih istraživanja, kojima se dovodi u pitanje tzv. "konvencionalna mudrost" među ekonomskim teoretičarima, koja tvrdi da je nejednakost poticajna za rast. U drugom poglavlju Aghion pokazuje kako je ta "konvencionalna mudrost" daleko od svakodnevnog ekonomske stvarnosti. Naime, modeli iz kojih je proizašla ta "konvencionalna mudrost" počivaju na pretpostavkama: a) homogenosti potrošača i (b) savršenog tržišta kapitala.

Kada se te pretpostavke dovedu u pitanje i napuste, Aghion pokazuje kako smanjenje nejednakosti može zapravo biti poticajno za rast, a ne obrnuto. Profesor Aghion navodi tri po njemu glavna razloga u prilog toj tezi: (a) redistribucija stvara šanse, (b) redistribucija stvara poticaj za investiranje osoba koje bi inače imale niži dohodak, (c) redistribucija smanjuje makroekonomsku nestabilnost.

(a) Redistribucija stvara mogućnosti i poticajna je za rast samo onda, kada tržišta kapitala nisu savršena. Uz pretpostavku opadajućih prinosa na kapital i nesavršenosti tržišta kapitala, pojedincima s nižim primanjima ograničen je pristup kreditima (zbog nesavršenosti tržišta kapitala) i time se guši njihova poduzetnička inicijativa. Zbog pretpostavke opadajućih prinosa na kapital, marginalni prinos na

* Primljeno u uredništvu: 18. 06. 2001.

kapital nižih dohodovnih skupina morao bi *ceteris paribus* biti veći od marginalnog prinosa na kapital viših dohodovnih skupina, pa bi zato redistribucija bila poticajna za rast.

(b) Prigovor politici redistribucije u smislu da ona ima negativne efekte za poduzetničku motivaciju i da zato nije poticajna za ulaganja i rast, Aghion dovodi u pitanje i pokušava pokazati suprotno, da je redistribucija poticajna za poduzetničku inicijativu u ukupnom gospodarstvu. Njegovo se objašnjenje može svesti na sljedeće:

Što se više poduzetnik mora zadužiti da bi pokrenuo proizvodnju, on na svršetku ciklusa veći dio graničnog profita mora dijeliti sa zajmodavcem. Slijedom te logike može se zaključiti da bi redistribucija bogatstva prema zajmoprimcu, koji se mora relativno više zadužiti da bi ostvario svoj poduzetnički plan imala pozitivne efekte na njegovu poduzetničku motivaciju. Sa druge strane, odobravanje kredita poduzetniku u nižem dohodovnom razredu izaziva negativne efekte za motivaciju zajmodavca, zbog većeg mogućeg rizika nevraćanja. U onom slučaju u kojem je pozitivan efekt od redistribucije na poduzetničku motivaciju zajmoprimca veći od negativnog motivacijskog efekta na strani zajmodavca, redistribucija će biti poticajna za gospodarski rast.

(c) Aghion navodi radove raznih autora koji su pokazali da postoji korelacija između visoke razine ekonomske nejednakosti i makroekonomske nestabilnosti. A svi se slažu da makroekonomska nestabilnost negativno utječe na gospodarski rast.

U trećem poglavlju Aghion analizira tri uzroka povećanja dohodovne nejednakosti u SAD u posljednjih dvadeset godina. On navodi tri uzroka: (1) Utjecaj međunarodne razmjene sa zemljama Istočne Azije. (2) Tehnološke promjene. (3) Promjene na strani ponude.

(1) Teza da je međunarodna razmjena sa zemljama Istočne Azije dijelom izazvala veće nejednakosti nadnica u SAD, počiva na Heckscher-Ohlinovoj teoriji međunarodne razmjene koja tvrdi da će zemlja izvoziti one proizvode u proizvodnji kojih se koristi njezin relativno obilniji proizvodni faktor. U SAD su to proizvodi visokokvalificiranog rada, jer je visokokvalificirani rad relativno obilniji proizvodni faktor u SAD, nego u zemljama Istočne Azije. Zbog toga SAD razmjenjuje proizvode visokokvalificiranog rada za proizvode niskokvalificiranog rada iz zemalja Istočne Azije, u kojima one imaju komparativnu prednost. Dakle, mehanizmom povećanja potražnje za kvalificiranim radom i istovremenog smanjenja potražnje za nekvalificiranim radom, u SAD se razlike u zaradama tj. nejednakosti dohotka od rada sve više produbljuju.

(2) Za objašnjenje utjecaja tehnološkog napretka na povećanje razlika u nadnicama Aghion razvija matematički model kojim objašnjava kako tehnološki napredak sa svoje strane pridonosi povećanju nejednakosti. Za potrebe ovoga prikaza njegovo se objašnjenje može sažeti ovako: uvođenje novih tehnologija dijelom

supstituiraju nekvalificirani rad i zahtijeva nova specijalistička znanja, pa s jedne strane, nove tehnologije supstituiraju repetitivne funkcije i nekvalificirani rad, smanjujući potražnju za niskokvalificiranim i nekvalificiranim radom, a sa druge strane, implementacija novih tehnologija zahtijeva specifična specijalistička znanja, povećavajući tako potražnju za kvalificiranim radom. Time se produbljuju razlike u nadnicama, što sa svoje strane utječe na povećanje nejednakosti.

(3) Institucionalne promjene na tržištu rada, smanjenje utjecaja djelatnost sindikata, smanjenje značenja institucije "minimalne nadnice" i organizacijske promjene unutar firmi, faktori su povećanja nejednakosti. Smanjenje utjecaja sindikata može igrati dvostruku ulogu u povećanju ili smanjenju nejednakosti dohodaka. Empirijske studije pokazuju da je jednim dijelom varijanca u dohocima i nejednakosti unutar sindikalno udruženih radnika niža, od varijance i nejednakosti u dohocima radnika izvan sindikata. No, istovremeno se povećavaju razlike/nejednakosti u nadnicama između sindikalno organiziranih zadataka i onih radnika koji su izvan sindikata.

Hoće li djelatnosti sindikata i kolektivnog pregovaranja rezultirati smanjenjem/povećanjem ukupne dohodovne nejednakosti ovisit će o djelovanju tih dvaju efekata. Aghion se u knjizi poziva na istraživanja koja su pokazala da je djelatnost sindikata u SAD ipak na kraju rezultirala smanjenjem dohodovnih nejednakosti.

Drugi dio knjige sadrži predavanja prof. Williamsona i također ima tri poglavlja. U prva dva poglavlja drugoga dijela knjige Williamson daje povijesni prikaz konvergencije nadnica u Europi. On pokazuje kako su, promatrano na dugi rok, međunarodna trgovina i migracija radne snage osnovni uzroci tendencije konvergentnog kretanja nadnica u Europi u razdoblju između godina 1850.-1913. Na osnovi analize empirijskih podataka, on procjenjuje da je 10% konvergentnih kretanja rezultata međunarodne razmjene, 40% rezultat migracija radne snage, a na više ostalih faktora (koji nisu bili predmet analize) otpada preostalih 50% konvergentnih kretanja. Razdoblje između godina 1914.-1950. obilježava snažna protekcionistička politika, koja je prouzročila tendenciju divergentnih kretanja nadnica u tome razdoblju. Konačno, u trećem razdoblju od 1950. do posljednjeg desetljeća dvadesetoga stoljeća ponovno dolazi do jačanja globalizacijskih snaga i procesa, do brzog razvitka i tendencije konvergentnih kretanja u dohocima od rada.

U trećem poglavlju Williamson istražuje kako su globalne ekonomske snage utjecale na unutarnju distribuciju dohodaka velikog broja zemalja (današnjeg OECD). Prateći kretanja u međunarodnoj razmjeni i migracije radne snage, u razdoblju 1850.-1950., rezultati pokazuju da su globalne ekonomske snage utjecale, ne samo na međunarodne faktorske cjenovne diferencijale, nego i na nacionalne faktorske diferencijale, i to u skladu sa Stolper-Samuelsonovim teoremom.

Na osnovi provedenog istraživanja Williamson dolazi do zaključka da proces globalizacije unutar sebe ima ugrađene tendencije konvergentog kretanja. To je argument u prilog tezi da bi globalizacija morala koristiti svima koji u njoj participiraju. Stvarnost će pokazati je li Williamson imao pravo.

Knjiga nudi ozbiljan pregled istraživanja uzroka i posljedica nacionalnih i međunarodnih dohodovnih nejednakosti i bogat prikaz korištene literature iz toga područja. Ona je već sada nezaobilazna referenca u istraživanjima faktora gospodarskog rasta i značajan je doprinos u pokušaju rasvjetljavanja tematike vezane uz globalizaciju i ekonomske nejednakosti.